

De kracht in jezelf

Hulpprogramma voor leren leren en onderpresteren

Jan Kuipers

Inhoud

Voorwoord	4
Voor welke kinderen is deze map bedoeld	5
1. Aanleg en leren	6
2. Aanleg en toch geen hoge prestaties	9
3. Signalen van onderpresteren	13
4. Hulp bieden bij leren leren en onderpresteren	15
5. Doel van deze map	17
6. Tips voor de begeleider	19
7. Overzicht van de werkbladen	21
8. Werkbladen	23
Brief voor de leerling	24
Hoofdstuk 1 Het begint bij jou	26
Hoofdstuk 2 Jouw omgeving	49
Hoofdstuk 3 Wijze van leren	71
Hoofdstuk 4 Nog meer over leren	96
9. Bijlage	116
Metacognitieve kijkwijzer	117
Actief Leer schema's	119
Model van Talent Ontwikkeling	142
Actief Leerwijzer	143

Voorwoord

(Hoog)begaafde kinderen krijgen niet altijd het gewenste onderwijsaanbod en de juiste begeleiding, met als gevolg dat zij onvoldoende worden uitgedaagd en blijven hangen in het ‘informele leren’. Als gevolg daarvan ontwikkelen ze onvoldoende vaardigheden in bijvoorbeeld discipline en doorzetten en metacognitieve vaardigheden, zoals plannen en reflecteren. Onvoldoende vaardigheden in het ontwikkelen van leren leren kan leiden tot onderpresteren. Deze kinderen kunnen zich ongelukkig en geïsoleerd voelen of vluchtgedrag vertonen. Veel voorkomende problemen zijn verveling, perfectionisme (inclusief faalangst), onzekerheid en hyperactiviteit.

‘Als je slim of (hoog)begaafd bent kun je goed leren’ is een veel gehoorde uitspraak.

Ongeveer één op de vijf (hoog)begaafde kinderen levert prestaties die lager zijn dan wat er op grond van hun aanleg verwacht mag worden. Onderpresteren is daarmee één van de meest raadselachtige en frustrerende problemen van (hoog)begaafde kinderen. Het lijkt of deze kinderen twee gezichten hebben: op sommige momenten zie je de mogelijkheden, een briljante opmerking, een goed door-dachte visie, maar daarna is het voorbij en wordt er een muur van apathie en onverschilligheid opgetrokken. Niet alleen voor de het kind is onderpresteren een grote frustratie, maar ook voor ouders en leerkrachten is onderpresteren vaak een lastig en moeilijk te hanteren probleem.

Onderpresteren is niet iets wat van de ene dag op de andere ontstaat en ook de oplossing is niet zo maar voor handen. De titel van deze map geeft aan dat het ontwikkelen van leren leren en het verhelpen van (risico’s op) onderpresteren vooral ligt in ‘de kracht in jezelf.’

Voor welke kinderen is deze map bedoeld?

Voor kinderen die onderpresteren:

- Kinderen die lager presteren dan op grond van de aanleg verwacht mag worden.

Voor kinderen die risico lopen te onderpresteren:

- Kinderen die goede prestaties zien laten zien, gemakkelijk leren en daar nauwelijks moeite voor hoeven te doen.
- Kinderen die perfectionistisch gedrag vertonen met als gevolg dat zij binnen de veilige marges van het beheersniveau blijven. Deze kinderen hebben moeite met durven.
- Kinderen die niet op vallen en moeite hebben zichzelf te zijn in een groep van gemiddelden.

Voor kinderen in de plusgroep:

- In een plusgroep wordt vaak aandacht besteed aan leerstrategieën en het stimuleren van durven. De inhoud van deze map kan daarbij prima als leerlijn worden gebruikt.

Deze map wil een bijdrage leveren aan hulpverleners die kinderen begeleiden in de zoektocht naar deze kracht en is bedoeld voor intern begeleiders, leerkrachten, of andere hulpverleners.

Een woord van dank aan mijn collega Jacob Plas, die meedenkend en meelezend waardevolle tips heeft gegeven.

Jan Kuipers

6. Tips voor de begeleider

De map bestaat uit vier hoofdstukken met elk 10 leerling-kaarten, in totaal zijn er 40 kaarten. Het is de bedoeling dat u samen met de leerling deze kaarten doorneemt. Indien u de kaarten in een plusgroep wilt bespreken kunt u kiezen voor een groepsbenadering. Elke leerling-kaart is op de achterzijde voorzien van een tipblad voor u, de begeleider. Deze handige tips helpen u om deze gesprekken te voeren volgens de oplossingsgerichte methode. Deze tips zijn qua uitwerking bewust kort en bondig gehouden. U hebt daarmee de ruimte om er een eigen invulling en kleur aan te geven. Doel is steeds om in gesprek met het kind te blijven en hem te helpen meer sturing te geven aan de eigen ontwikkeling.

Waar in de map van 'hij' wordt gesproken wordt 'hij/zij' bedoeld.

Aanvullend materiaal

Voor de theoretische achtergrond wordt zeer regelmatig verwezen naar het 'Handboek Hoogbegaafdheid' (2009), uitgave van Van Gorcum in Assen. Aanschaf van dit Handboek wordt daarom sterk aanbevolen, u kunt hier eigenlijk niet zonder. Op de tipbladen wordt onder het kopje 'informatie' steeds verwezen naar het desbetreffende hoofdstuk van het genoemde Handboek.

Voorts wordt enkele malen gebruik gemaakt van:

- Kinderkwaliteiten spel, te verkrijgen bij het CPS, Amersfoort, www.cps.nl
- Nikitin 4 en 5 en Vormenvenster, te verkrijgen bij: Bekius Schoolmaterialen, Wieringerwerf. www.schoolmaterialen.nl
- Het spel 'mens erger je niet.'

De noodzaak van eigen deskundigheid

Ernstig onderpresteren is niet gemakkelijk te begeleiden en kan niet worden gerealiseerd met alleen maar een ander onderwijsaanbod. Een pedagogische benadering gericht op het verbeteren van de innerlijke motivatie, ondersteuning in het versterken van de emotionele en sociale competenties, hulp bij het aanleren van leerstrategieën, zijn belangrijke stappen in dit proces. Dat vraagt deskundigheid, tact en geduld van begeleiders.

Nadere informatie over de genoemde gesprekstechnieken is te vinden in het Handboek. Zoals vermeld wordt in deze map regelmatig verwezen naar bepaalde hoofdstukken. Het is van belang dat u de inhoud van deze hoofdstukken doorneemt, het helpt uw eigen kennis te vergroten. De Socratische houding van 'niet weten' impliceert niet dat u het werkelijk niet weet. Deskundigheid over hoogbegaafdheid en onderpresteren en enige kennis van zaken over oplossingsgerichte gesprekstechnieken zijn een voorwaarde. Het gaat er niet om dat u de goede antwoorden weet, maar de essentie ligt in het stellen van de juiste vragen. Dat vraagt wellicht een nog grotere deskundigheid.

Als start is hoofdstuk 11 van dit Handboek aan te raden.

Informatie over oplossingsgericht werken is te vinden in het Handboek, hoofdstuk 3, pagina 39 en hoofdstuk 11, pagina 182.

Informatie over Rationeel Emotieve Therapie en het Socratisch model is in dit handboek te vinden in hoofdstuk 11. pagina 180 - 184.

Start

Geef het kind een eigen map. Elke keer wanneer het kind bij u komt ontvangt het één of meer werkbladen, geef niet meteen de gehele inhoud, maar alleen dat deel wat u wilt behandelen.

Start met de brief en daarna met het logblad van hoofdstuk 1.

U kunt er voor kiezen om bepaalde delen uit de map over te slaan of wellicht te kiezen voor een andere volgorde. Dat kan, er is geen vaste verplichte chronologische volgorde.

In geval van een plusgroep kunt u de inhoud van de brief wellicht op een andere wijze onder de aandacht brengen en daarna starten met de leerling-kaart.

7. Overzicht van de werkbladen

De inhoud van deze map bestaat uit vier hoofdstukken:

Hoofdstuk 1	Onderwerp
1.	Het begint met jou
1.1.	Een mooi voorblad voor jouw map
1.2.	Jouw uiterlijk
1.3.	Jouw leven
1.4.	Jouw interesses
1.5.	Hoe ben jij?
1.6.	Kinderkwaliteiten Spel
1.7.	Waar ben je (niet zo) goed in?
1.8.	Aanleg om te leren, intelligent en begaafd
1.9.	Jouw aanleg om te leren
1.10.	Je anders voelen

Hoofdstuk 2	Onderwerp
2.	Jouw omgeving
2.1.	Een tekening van jou en anderen
2.2.	Wat vinden anderen van jou?
2.3.	Het interview
2.4.	De vergelijking
2.5.	Jouw aanleg en 'de kracht van jouw omgeving'
2.6.	Jouw familie
2.7.	De kinderen in jouw groep
2.8.	De toervraag
2.9.	Kinderkwaliteiten Spel
2.10.	Gebeurtenissen en hobby's

Hoofdstuk 3	Onderwerp
3.	Wijze van leren
3.1.	Informeel en formeel leren
3.2.	Jouw aanleg en 'de kracht in jezelf'
3.3.	Leren en de kracht in jezelf
3.4.	De kracht van de school
3.5.	Geen moeite met leren
3.6.	Kracht in jezelf op school
3.7.	Kracht in jezelf bij een puzzel
3.8.	Kracht in jezelf buiten school
3.9.	De hulp van juf en meester 1 en 2
3.10.	De school als speeltuin

Hoofdstuk 4	Onderwerp
4.	Nog meer over leren
4.1.	Elke gebeurtenis doet iets met je
4.2.	Wat je denkt is belangrijk

4.3.	Na de gedachte komt de rest.....
4.4.	Jouw gedachte en 'de kracht in jezelf'
4.5.	De truc
4.6.	Puzzelen maar
4.7.	Versterkende en verzwakkende gedachten
4.8.	Nadenken over leren
4.9	Werken met Actief Leren
4.10	Slot

1. Het begint met jou

1.1. Een voorblad voor jouw map

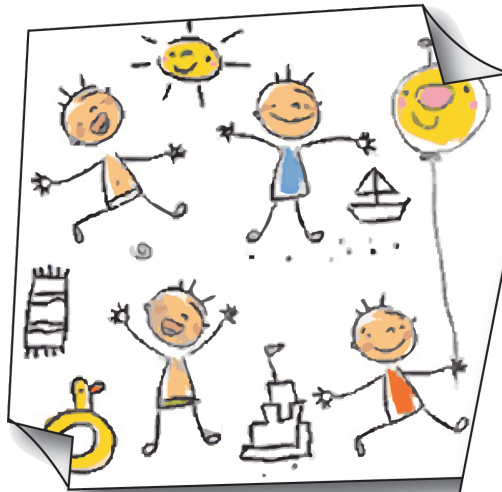
Je weet dat je in deze map allemaal denk- en opdrachtkaarten krijgt. Het wordt daarmee echt jouw map. Natuurlijk moet je deze map een passend voorblad krijgen. Bedenk hoe jouw eerste pagina er uit moet komen te zien.

Een foto?

Een digitale tekening?

Een smiley?

Of iets anders?

Tip voor de leerkracht 1.1.

Doel

Kennis maken met de leerling

Het versterken van de durf, het eigen initiatief.

Het stimuleren van zelf kiezen.

Werkwijze

Praat met het kind over wat hij belangrijk vindt over hoe zijn map eruit moet zien.

Volg het kind in die keuze. Stimuleer en lok uit tot een bijzondere voorkant. Een voorkant met een 'verhaal'.

1.5. Hoe ben jij?

Vul het rondje in wat het dichtst bij jou past.

IK

vrolijk	0	0	0	0	verdrietig
druk en beweeglijk	0	0	0	0	rustig en kalm
grappig	0	0	0	0	ernstig
veel aan het woord	0	0	0	0	zwijgzaam
een beetje bezig	0	0	0	0	volgend
meestal zonder zorgen	0	0	0	0	bezorgd
niet bang	0	0	0	0	bang
zeker van mezelf	0	0	0	0	onzeker
zelfstandig	0	0	0	0	vraag hulp
help anderen veel	0	0	0	0	help meestal niet
trots op mezelf	0	0	0	0	niet zo trots

Hoe vind je het om dit schema in te vullen?

Tip voor de leerkracht 1.5.

Doel

Het onderkennen van eigen karaktereigenschappen.

Het vertellen over deze eigenschappen.

Werkwijze

Dit is best een lastige opdracht. Het kind moet meer van zichzelf laten zien en vertrouwen is daarin een voorwaarde. Probeer in te schatten of dit vertrouwen er is.

Kijk hoe het kind de lijst invult, trefzeker of aarzelend.

Na het invullen kunt u op deze twee aspecten ingaan:

1. Over de scores:

Voorbeeldvraag:

“Kun je een toelichting geven over wat je hebt ingevuld?”

2. Over de wijze van invullen:

Voorbeeldvraag:

“Ik zag dat je bij lang wachtte, voordat je iets invulde, kun je me vertellen hoe dat komt?”

Stel steeds vragen over wat u ziet en geen vragen over wat u denkt!

Geef niet de indruk dat het kind verantwoording moet afleggen.

Ga niet in discussie over scores, omdat u denkt dat een andere score beter bij het kind past. Ga het kind niet helpen om tot een score te komen, maar moedig het kind aan om zo eerlijk mogelijk de lijst in te vullen.